

Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 2008, nr. 1 (maart 2008)

Van de voorzitter

Dit is de eerste uitgave in 2008 van Onder d'n Kroezeboom. Dat betekent dat de eerste twee maanden er alweer opzitten en het voorjaar nadert. Ook de thema-avonden zijn dan, met 12 maart als laatste avond, weer voorbij. Op die datum houden wij ook de jaarlijkse ledenvergadering. Deze avond begint om 19.30 uur met de vergadering en om 20.00 uur komt Arie Ribbers (wie kent hem niet) de avond volpraten. Het belooft een gezellige avond te worden. Tijdens de vergadering nemen wij afscheid van Ineke Brinkhuis als bestuurslid. Zij heeft jarenlang de thema-avonden helpen organiseren, de excursies verzorgd en hielp ook enthousiast mee bij de archeologisch werkgroep.

15 mei is er weer de busreis, nu naar Noordelijk Munsterland, onder leiding van Jan Berends. Ruim 50 mensen hebben zich opgegeven en er zijn nog enkele plaatsen vrij. Wilt u nog mee, dan s.v.p. zo spoedig mogelijk Ineke Brinkhuis bellen.

Wij hebben tijdelijk onderdak gevonden voor ons archief. De vereniging heeft ruimte aangeboden gekregen door Univé, waarvoor onze hartelijke dank. Hier kunnen we aan het werk. Misschien zijn er onder u die denken, dat lijkt mij ook wel wat. Alles uitzoeken, sorteren, administreren, verpakken, enz. Wie komt ons helpen? Inlichtingen bij de bestuursleden. Je zit er hoog, droog en warm en voor thee of koffie wordt gezorgd.

Wij zijn nog op zoek naar een computer om alles meteen hierin vast te leggen.

Wie heeft nog een computer die niet meer gebruikt wordt? Wij houden ons aanbevolen. Graag met Windows en tekstverwerking.

De heer Eddy Pardijs, zoon van de heer A. Pardijs, van het Waterschap, heeft een groot deel van het archief van zijn vader over Ruurlo aan onze vereniging geschonken. Hiervoor onze dank.

Tot de volgende keer.
Dinant Chr. Weenk.

Van het secretariaat

Het seizoen is weer voorbij en we hebben inmiddels onze eerste bijeenkomsten weer achter de rug. Er was veel belangstelling op 7 januari met koffie en nieuwjaarsrolletjes. Het bestuur heeft de eerste vergadering ook weer gehad. Verder zijn we bezig met het inrichten van ons archief in de ruimte bij Univé.

Ik wijs u speciaal op de algemene jaarvergadering op 8 maart 2008.

Aanvang 19.30 uur, daarna zal Arie Ribbers de avond verder verzorgen.

Leo Besselink.

Ledenadministratie

Winterprogramma 2007-2008

12 maart 2008

19.30 uur: algemene ledenvergadering met in aansluiting hierop

Arie Ribbers: Het wordt een verrassing maar het gaat vast over dialect.

15 mei 2008

Excursie Noordelijk Munsterland

De geplande excursie onder leiding van dhr. Berends naar het Noordelijk Münsterland, als vervolg op zijn lezing van 14 november, is inmiddels vastgesteld op 15 mei 2008. In de Middeleeuwen liet de bisschop van Münster ter verdediging van zijn gebied aan de grenzen de zogenoemde Landesburgen bouwen. Binnen de muren bouwden de mannen, die voor de verdediging moesten zorgen, hun Burgmannshöfe. In dit gebied vinden we onder andere Nienborg, waar nog drie van deze gebouwen zijn overgebleven, waaronder das Hohe Haus. Ook vinden we hier vele kastelen met als meest indrukwekkende het Schloss Steinfurt, maar ook Ahaus, Darfeld, Welbergen, Haus Alst en Egelborg zullen onze aandacht trekken.

Naast het mooie historische stadje Steinfurt met oud stadhuis en universiteitsgebouw is ook Horstmar wel heel bijzonder met de oude kerk en het stadhuis, maar vooral hier ook door de typische Burgmannshöfe, als het ware kleine kasteeltjes in het oude stadje.

Jaarvergadering Old Reurle

Uitnodiging voor de leden van Historische Vereniging 'Old Reurle' voor het bijwonen van de Algemene ledenvergadering.:

Deze zal plaatsvinden op woensdag 12 maart 2008 overeenkomstig het huishoudelijk reglement van de Historische Vereniging 'Old Reurle'.

Aanvang 19.30 uur precies in de zaal 'De Luifel' te Ruurlo.

A G E N D A.

1. Opening.
2. Notulen van de vorige vergadering van 14 maart 2006 (zie 'Onder d'n Kroezeboom' jaargang 24 nr. 2, 2007).
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag secretaris
(zie 'Onder d'n Kroezeboom' jaargang 25 nr. 1, 2008).
5. Jaarverslag penningmeester.
6. Verslag van kascontrole commissie:
dhr. A.Lammers en dhr. J.Meijer
Dhr. Lammers is aftredend en zal worden vervangen door reservelid dhr. H. Kasteel. Er zal een nieuw reservelid benoemd worden.
7. Bestuursverkiezing:
Aftredend is mw. I.H. Brinkhuis. Het bestuur is met enkele kandidaten in gesprek. Tegenkandidaten kunnen tot voor de vergadering worden ingediend.
8. Verslag werkgroep Archeologie.
(zie 'Onder d'n Kroezeboom' jaargang 25, nr. 1, 2008)
9. Rondvraag.
10. Sluiting.

Na de vergadering zal dhr. Arie Ribbers een lezing houden: 'De petten van Arie Ribbers'.

Jaarverslag secretaris seizoen 2007

Bestuur:

Op de algemene jaarvergadering d.d. 14 maart 2007 waren Reina Greupink-Wolsink en Bert Kettelerij aftredend. Reina stelde zich niet herkiesbaar. Bert Kettelerij werd opnieuw benoemd voor 4 jaar.

Tot nieuwe bestuursleden werden benoemd: Jan Scholten en Jannie Scheepers-Abbink. Het bestuur vergaderde 6 keer en nog enkele informele bijeenkomsten.

Activiteiten:

Zoals gebruikelijk was het winterprogramma weer prima verzorgd. In totaal zijn er 6 avonden gehouden. Diverse sprekers hebben ons interessante avonden bezorgd met dia voorstellingen en de opkomst was uitstekend. Alle avonden werden gehouden bij 'De Luifel'.

De excursie in Juni ging niet door wegens te geringe belangstelling.

Verder waren we met een stand aanwezig op de braderie in augustus en op de Reurle winterdag op 14 december 2007..

Tijdschrift 'Onder d'n Kroezeboom':

Ons kwartaal tijdschrift was weer prima verzorgd. We hebben in de redactie afscheid moeten nemen van Hans Torny en Wim Bluemers. Jan Oonk is bereid gevonden om het eindredacteurschap op zich te nemen. Verder is Jan Glijnis in de redactie gekomen. Ook Herman Post heeft om gezondheidsredenen zijn werk als redactielid moeten neerleggen. We zijn dus nog op zoek naar nieuwe krachten voor de redactie.

Redactie bedankt voor het vele werk om ieder kwartaal weer een goed tijdschrift uit te kunnen geven.

Oude Landbouwwerktuigen:

Als coordinator is Gerrit Kleyn Winkel opgevolgd door Henk Meulenveld sr. Ook dit jaar is de tentoonstelling weer met enkele stukken uitgebreid.

Leden:

Op 31 december waren er 461 leden ingeschreven. Helaas zijn ons ook dit seizoen weer leden ontvallen door overlijden. Ik wil hierbij speciaal denken aan Frits Toevank. Ze blijven allen in onze herinnering.

Boeken, dvd's en video's.

Het boek Ruurlo van 1900 tot Berkelland is met een 2^e druk verschenen. De eerste 1500 stuks waren zo snel uitverkocht dat het bestuur heeft besloten om aan de grote vraag te kunnen voldoen nogmaals 1000 boeken bij te laten drukken. Inmiddels zijn er al weer ruim 300 stuks van verkocht.

Onze internetsite www.oldreurle.nl heeft weer vele bezoekers getrokken uit alle delen van de wereld. We krijgen veel complimenten voor de prachtige site. Dit seizoen heeft Jan Gotink de

site weer in een geheel nieuw jasje gestoken. Jan bedankt voor je vele werk.

Archief:

Inmiddels hebben we een tijdelijke archiefruimte tot onze beschikking gekregen bij de Unive. We gaan binnenkort ons archief geheel digitaal opzetten en overbrengen.

Archeologische Werkgroep:

De leden van de werkgroep hebben weer veel werk verzet met name bij de boerderij De Vente. Ik verwijs u voor informatie naar het jaaroverzicht in de Kroezeboom van het 1^e kwartaal 2008.

Het was weer een goed seizoen.

Met dank aan allen die er aan hebben meegewerkt.

Ruurlo , 12 maart 2008.

L.W. Besselink, secretaris.

voor accoord: D.C. Weenk , voorzitter

Jaarverslag Archeologische Werkgroep Old Reurle 2007

1. Organisatie en vergadering

Gaandeweg 2007 is besloten om de werkgroep gestructureerder te laten werken door middel van het aanstellen van een voorzitter en een secretaris. Jan Oonk had al eerder aangegeven het stokje te willen overdragen, Wim Bredewout heeft de taak op zich genomen, met Henk Meulenveld als secretaris. Ook hebben we getracht om taken te verdelen en een begin te maken met de leden die taken te laten doen waar hun belangstelling het meest naar uit gaan. In de loop van de tijd kristalliseert het een en ander zich uit. Eind december 2007 bestaat de werkgroep uit een vaste kern van 11 actieve leden. Helaas moesten wij het overlijden betreuren van de initiator van de werkgroep Joris Bakker en toegewijd lid van Old Reurle en de werkgroep Frits Toevank.

2. Excursies en cursus

In december is er een excursie van Old Reurle naar het streekarchief in Doetinchem geweest, ook leden van de werkgroep waren aanwezig. Meer excursies staan op stapel. o.a. naar de werkplaats van de AWN in Arnhem,

provinciaal archief in Arnhem en het museum van de archeologische werkgroep Salehem in Zelhem.

Er zijn suggesties gedaan voor meerdere cursussen, o.a. veldwerkcursus, cursus Ruimtelijk ordening en Archeologie, aardewerkcursus en een cursus oud schrift. Het overgrote deel zal in 2008 zijn beslag vinden.

3. Overleg AWN (Arola-overleg) en gemeente Berkelland

Op initiatief van medelid Bram van der Walle, tevens bestuurslid van Kring 17 van AWN, is er in het voorjaar van 2007 in Gaanderen een bijeenkomst belegd van alle onder deze kring vallende archeologische werkgroepen in de Achterhoek om de onderlinge samenwerking te stimuleren. Het is een vruchtbaar overleg geweest en zal zijn vervolg krijgen begin 2008. Wim Bredewout en Henk Meulenveld hebben in afgelopen jaar twee maal overleg gehad met Gemeente Berkelland. Globale uitkomst is dat er over en weer goed contact ontstaat en wij op tijd op de hoogte zijn als er op het gebied van ruimtelijke ordening dingen te gebeuren staan die de archeologie raken, tevens dat de lijnen zo kort mogelijk blijven.

In het najaar is er overleg geweest over de werkzaamheden ten behoeve van de aanleg van het industrieterrein Everskamp, dit in verband met de middeleeuwse hoeve de Vente.

4. Veldwerk

Ook in 2007 is er ondanks beperkingen ten gevolge van de plicht om na een veldgewas een groenbemester in te zaaien op de akkers, weer het nodige veldwerk verricht. Alle leden van de werkgroep zijn hier bij betrokken geweest en kwamen meestal enthousiast deelnemen.

Op de akker bij de houtwal is gelopen, de vondsten waren niet spectaculair op enkele scherven gedateerd rond 1200-1300 na. Teven is er op het perceel gelopen bij de rotonde ter hoogte van het kasteel, ook hier was weinig vondst.

Gevonden scherven werden zoveel mogelijk tijdens de vergaderingen door Eric van der Kuijl gedetermineerd.

Op een van de vergaderingen zijn bewerkte vuurstenen gedetermineerd (gedateerd op ca. 11.000 jaar oud) welke door dhr. Rossel aan de Elzenboomweg zijn gevonden. Bedoeling is om daar nog verder onderzoek te gaan doen.

Jan Oonk is bereid gevonden zich te gaan toeleggen op de Archismeldingen.

Wim Bredewout heeft bij de Vente zijn geofysische meting voortgezet om zodoende het grachtenstelsel rond de Vente verder in beeld te brengen.

5. Archeologisch onderzoek

Samen met de archeologische werkgroep van Zelhem zijn wij geroepen bij het uitgraven van een kikkerpoel in Geesteren. Paalgaten van een boerderij, waarschijnlijk laatmiddeleeuws, greppels, scherven ca. 1200-1500 en een vrij gave Siegburg-kruik (ca. 1325-1375) werden gevonden.

In september en oktober werd door de gemeente een aanvang gemaakt met de realisering van industrieterrein de Everskamp en zodoende kwam de Vente volop onder de aandacht. Na overleg met de gemeente en de pas aangestelde regioarcheoloog, Mark Kocken, is besloten dat er professioneel onderzoek plaats zou moeten vinden en Synthegra heeft hier opdracht voor gekregen. De werkgroep is daarbij ingeschakeld.

Het rapport betreffende de Vente is nog niet gereed, maar al duidelijk is dat er globaal drie bouwfases te onderscheiden zijn. De stenen fundamenteen laten een vermoedelijke datering van ca. 1400-1450 zien. Onder de verwijderde mestputten zijn paalgaten gevonden welke zouden kunnen duiden op een gebouw van voor het jaar 1000 (ca. 900).

Hoewel er na vier dagen opgravingen bekeken zou worden welke verdere stappen zinvol waren, bleek dat een dag later opdracht was gegeven de oude fundamenteen geheel te verwijderen en het terrein te egaliseren. Verder onderzoek en eventueel conservering was toen niet meer mogelijk. Uitgezocht moet nog worden of hier sprake is geweest van miscommunicatie bij de gemeente, natuurlijk is de gang van zaken heel jammer. Een woord van dank is verschuldigd aan Wim Bredewout, die zeer veel tijd en inzet aan de Vente gespendeerd heeft.

Afgelopen jaar is 5 keer vergaderd, dit zal in 2008 standaard 6 keer worden.

Namens de Werkgroep Archeologie van Old Reurle:

Henk Meulenveld

Tel. 0573-491319 / 06-2057634

henk.meulenveld@wxsl.nl

Een Reurlse kerkacte uit 1443

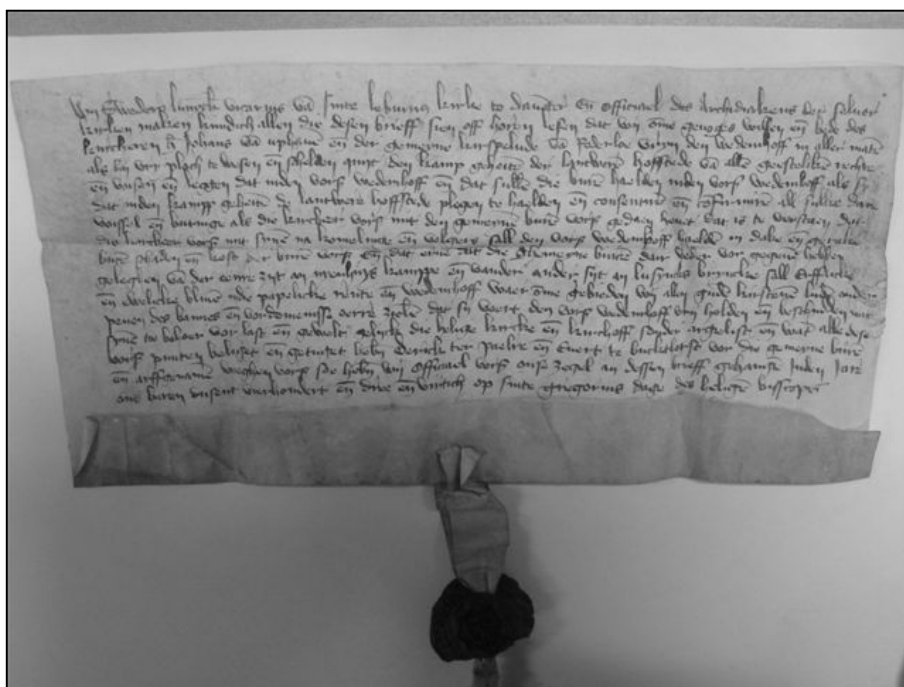
In het Rijksarchief Arnhem vond ik eind 2007 een bijzondere archiefingang. De titel luidt: 'archieff van de Onze Lieve Vrouwekerk van Ruurlo'. Hoewel de archiefdoos maar een enkele envelop bevatte bleek het wel te gaan om een heel oud charter daterend uit 1443. Van voor de Reformatie dus en het is een van de weinige documenten die een blik werpen op de katholieke voorgeschiedenis van de dorpskerk. En passant komen we een aantal nog steeds bekende namen uit Ruurlo en een tot nu toe onbekende pastoor tegen.

Arjen van Gijssel

Die bijzondere benaming van de huidige Dorpskerk (de vroegere St Willibrord) was ik eerder tegengekomen. Zo spreekt een acte uit 1468 over een erfenis aan de kerk ten behoeve van de 'timmeringen aan de Onze Lieve Vrouwekerk'. De bouwwerkzaamheden en het jaartal 1468 zijn in verband gebracht met de oprichting van de kerktoren, die van latere datum is dan het oorspronkelijke schip. De archiefingang in Arnhem is ook bijzonder omdat het uitgebreide 'hervormde' kerkarchief sinds jaar en dag in het streekarchief in Doetinchem ligt. Daar beginnen de archiefstukken met een kerkrekening uit 1631. De nieuwsgierigheid was dus gewekt: zou er in Arnhem een heel oud 'katholiek' kerkarchief liggen? Vaak zijn die katholieke archieven na

de Reformatie vervreemd of vernietigd. Over de kerk van Ruurlo vóór de Reformatie is bijzonder weinig bekend.

De archiefmedewerker in Arnhem kwam met een grote archiefdoos aanzetten. Ik nam de doos aan met trillende handen, netjes gestoken in de voorgeschreven witte stofhandschoenen. Dit beloofde wat! Maar toen ik hem opende, zat er één schamele envelop in. Een grap misschien? Een briefje met 'MISPOES' erop? Het schoot even door mijn hoofd. Uit de envelop toverde ik een stokoud charter met bruin lakzegel. Het dateert van 25 augustus 1443. Het handschrift bleek niet zomaar even te lezen. Zelfs de nieuwsgierige archivaris kwam er niet direct uit.

Thuisgekomen kreeg ik hulp van twee universitaire handschriftkundigen en de heer

Elschot uit Arnhem. Al snel kregen we een redelijk beeld van de tekst. Dit staat er te lezen:

Wij Swederus Lunyck vicarius van sinte lebuinus kirke to daventrus ende officiael des archidiakens der seluer kirken maken kundich allen die desen brieff sien off horen lesen dat wij omme genoges willen ende bede des karcheren Heer Johans van uphouen ende der gemeyne kirspelede van Faderlae vryen den wedemhoff in aller maten als hy vry plach te wesen ende schelden quyt den kamp geheiten der lantweren hoffstede van allen geesteliken rechte ende wisen ende leggen dat inden vorsz. wedemhoff ende dat sullen die buren haelden inden vorsz. wedemhoff als sy dat inden kamppe geheiten de lantweren hoffstede plegen te haelden ende consenteren ende confirmeren all sulke dan wissel ende butinge als die karcheer vorsz. mit den gemeynen buren vorsz. gedaen heuet, dat is te verstaen dat die karcheer vorsz. mit synen na komelinge ende volgers sall den vorsz. wedemhoff haelden in dake ende geraken buten schaden ende kost der buren vorsz. ende dat erue dat die ghemeyne buren dair leder vor gegeuen hebben geleghen van der eenre zyt an nyenhuys kamppe ende vander ander syt an lusyncks bryncke sall erflicke ende ewelicke bliuen indie papelicke rente ende wedemhoff waer omme gebieden wij allen guden kirstenen luden onder penen des bannes ende vordommenisse derren zielen dat sy voert den vorsz. wedemhoff vrij holden ende beschudden mit synen toe behoer vor last ende gewelt gelijck die helige kircke ende kirchoff sonder argelist ende watter alle dese vorsz. punten beliget ende getuget hebben Derick ter paelre ende Euert te buckthorst vor die gemeyne buren ende arffgenamen wegghen vorsz. soe hebben wij Officiael vorsz. onse zegel an dessen brieff gehangen Inden Jare ons heren duser vierhondert ende drie ende virtich op sinte Gregorius dage des heligen bisscops

Plaatsduiding

Een letterlijke vertaling van een middeleeuwse tekst is één ding, een interpretatie ervan is een echte speurtocht. Om te beginnen moest vastgesteld worden of het hier eigenlijk wel om een charter over Ruurlo ging. De vertalers lazen de plaats 'Faderlae' of desnoods 'Paderloe'. Problematisch is de beginletter. Uiteindelijk werd in de monsterrol van Reursle ruiters en knapen uit 1401 (zie Onder d'n Kroezeboom 23-1) een zelfde schrijfwijze voor de 'R' gevonden. Er staat wel degelijk 'Roderloe', oftewel Ruurlo.

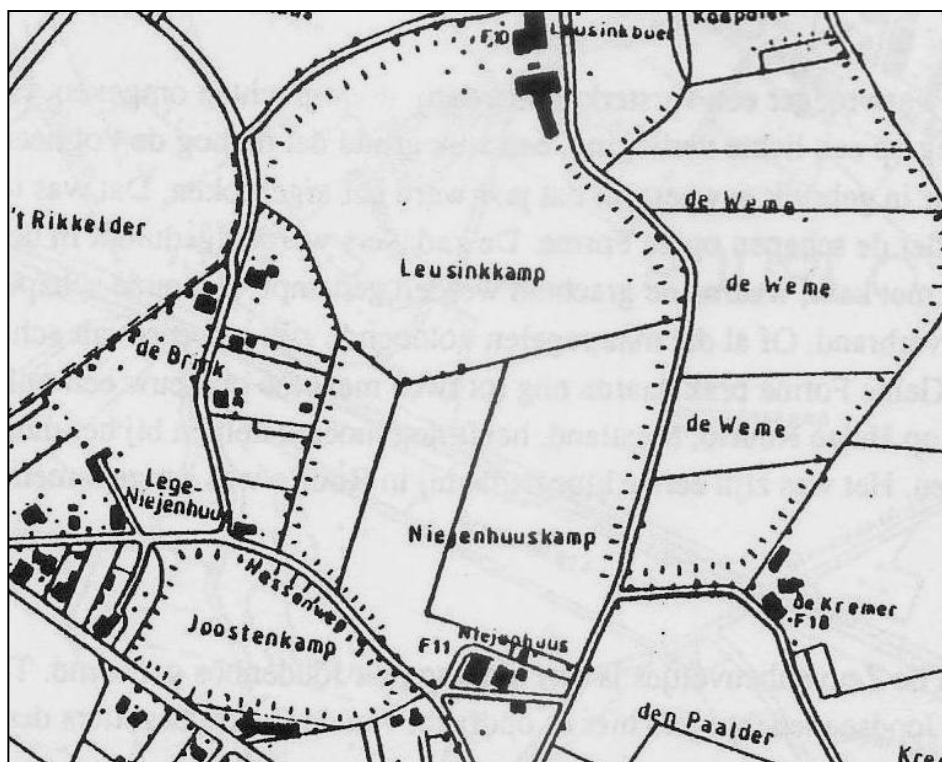
De genoemde gronden en erven waren minder problematisch: Lusyncks bryncke is zonder twijfel de Leusinkbrink en Nyenhuys kamppe is de Nieuwenhuis kamp. Een Lantweren hoffstede is niet meer in de huidige veldnamen terug te vinden. Toch wordt er in het veldnamenboek 'Transvaal, dat ligt in Reurle' (1992) uitgelegd dat er om Ruurlo een landweer, een verdedigingswal heeft gelopen, ongeveer ter hoogte van de Leusinkbrink en

Nieuwenhuiskamp. Er zijn bovendien Reurlse eigennamen als Klein Landeweer en Groot Landeweer, verwijzend naar twee erven die moeten hebben gelegen achter de huidige begraafplaats richting Borculo.

De term Wedemhof of Wheme is een bekende oude benaming voor 'pastorie' of 'behorend tot de pastorie'. Tussen de Leusinkbrink en de Nieuwenhuiskamp hebben inderdaad stukken land gelegen die 'de Wheme' heetten en bezit waren van de kerk. De eigenaam Paalder is ten slotte een bekende Reurlse naam, zelfs exact in dit gebied te situeren. Een kleine uitsnede uit het veldnamenboek laat een en ander zien.

Datering

Het charter bevat een exacte datum: duizendvierhonderddrieënveertig, sint Gregorius dag. Het feest van St. Gregorius werd in het bisdom Utrecht, waar Ruurlo uiteindelijk onder viel, op 25 augustus gevierd en dat was in 1443 een zondag.

Uitsnede uit het veldnamenboek, met rechts tussen Lusinkboer en de Kremer een grote kamp die ook nu nog als de Weme wordt aangeduid

Een grondruil

De acte betreft een soort ruil van twee gronden tussen de burgerij en geestelijkheid van Ruurlo. Er wordt gesteld dat de Wedemhoff 'gevrjyd' wordt en dat de Lantweerhoffstede van geestelijke rechten wordt 'kwijtgescholden' (overgedragen). Het lijkt erop dat de Lantweren-hoffstede al een geestelijk bezit was, maar nu ervan ontheven wordt, terwijl de Wedemhoff juist als geestelijk goed wordt ingesteld. De pastoor en zijn nakomelingen moeten de Wedemhoff in goede staat houden en de boerschap moet het land goed beschermen, zoals ze ook verplicht zijn de kerk te beschermen tegen 'last en geweld'. Trouwens: dit onder bedreiging van 'hel en verdoemenis'. De grond moet eeuwig in de 'papelijke rente' blijven, dat wil zeggen: een inkomstenbron voor de pastoor.

Personen en instanties

Sweder van Luning, de vicaris van de Lebuïnus kerk in Deventer, is rond 1443 bekend als rechter-plaatsvervanger van de proost van Deventer. Daarnaast wordt de 'officiael van de aartsdeken van Deventer' genoemd. De vicaris en de officiaal hadden

tevens gezag over wereldlijke zaken. Zij zijn de notarissen uit die tijd, degenen die de acte ondertekenen en bekrachtigen. Vermoedelijk is de zegel die aan de brief hangt van één van beiden. Het is een zegel met aan de ene kant een kruis in een wapen en een -tot nu toe- ongeïdentificeerde randtekst. De andere kant van het zegel bevat vermoedelijk een wapen, maar is minder goed leesbaar dan de voorkant.

De aangehaalde Johannes van Uphoven is een tot dusver onbekende pastoor in Ruurlo. 'Karcheren' heer betekent pastoor. Hij is degene die met zijn parochianen verzoekt om de grondruil. Er is bijzonder weinig bekend over de katholieke pastoren van de Dorpskerk vóór de Reformatie. Tot nu toe kenden we slechts vier namen: Ludolphus de Stocke (1326), Bartold Lansinck (1535), Christoffel Holsemans (1566) en Herman Eschaten (1585). Dankzij het charter is een vijfde naam, in de tijd als nummer twee, aan het rijtje toe te voegen.

Bij de overdracht van het land zijn er twee getuigen namens de boerschap. Derk te Paelre heeft vermoedelijk gewoond op de Hooge Paalder, Kaapdijk nr 4, volgens de CD-ROM

Ruurlo in woord en beeld' van Frits Toevank. Te Paelre was horige van de hertog van Gelre. De naam komt geregeld voor in de archieven van de hertog.

In het charter wordt gesproken over de 'gemeyne kirspelede' en 'gemeyne buren' van Ruurlo. Dat doet denken aan een 'boerschap', te onderscheiden van de 'marke'. Met boerschap wordt het collectief van ge-erfde én horige inwoners van Ruurlo bedoeld. Het voorschrift dat de grote gemeenschap, en dus niet alleen de notabelen, in het onderhoud van de plaatselijke geestelijkheid moest voorzien, gaat terug op Karel de Grote. Dat verklaart dat Te Paelre, niet behorende tot de 'gewaarde' erven in Ruurlo, als getuige optreedt. En ook de naam 'Buckthorst' komt niet voor als een van de 47 gewaarde erven in Ruurlo zoals we die kennen uit het (latere) Verpondingskohier van Ruurlo uit 1648.

De naam Buck(t)horst is lastig thuis te brengen. Ik kom de naam tegen als één van de boerderijen nabij de Wiersse. Oude veldnamen in die omgeving die er mogelijk nog van afstammen zijn Bockslag en Bergslege. De naam Buckhorst komt voor in een Verpondingskohier in 1649 (van Vorden) en

ook in een trouwboek in 1638 (Vorden). Dat een Evert te Buckhorst in 1443 getuige is in Ruurlo, naast Derk te Paelre, is dus wel bijzonder. De Wiersse ligt immers een eindje van de grond waarover wordt gesproken en de familienaam komt later in de tijd niet meer in Ruurlo voor.

Conclusie

Het blijft fascinerend hoe een enkele acte van vijf en halve eeuw oud zijn licht kan laten schijnen op de voor ons donkere middeleeuwen in Ruurlo. Er was in die tijd een duidelijke gemeenschap van rijk en arm, die in goede harmonie met de pastoor bij de notaris in het verre Deventer een grondruil regelde. De pastoor werd ermee in zijn onderhoud verzekerd. De mensen beloofden beschutting voor hem, de kerk en de begraafplaats. Sommige families en veldnamen zoals wij ze nu nog kennen, bestonden in die tijd al. En enkele nieuwe namen kunnen we toevoegen aan onze kennis over de geschiedenis van Ruurlo

Met dank aan: Willem Elschot, Piet Verkruijsse, Jos Biemans, Gerard Post van der Molen, Jan Oonk.

Aanvulling op 'Dokter Hofstede, huisarts te Ruurlo omstreeks 1900'.

Op het artikel in de vorige uitgave van 'Onder d'n Kroezeboom', over dokter Hofstede van Reina Greupink-Wolsink, hebben we een reactie gekregen van de heer Kruisinga in Wassenaar. De heer Kruisinga is een zoon van dokter Kruisinga, een jongere collega destijds van dokter Hofstede. De familie Kruisinga woonde op Villa Coppé, die andere dokterswoning aan de Dorpsstraat (nu Rabobank). In zijn jeugd heeft de heer Kruisinga, zelf geboren in 1923, regelmatig gespeeld met de kleinkinderen van Hofstede, de kinderen van diens zoon Hendrik en Margaretha de Bruijn. Nadat beide ouders jong zijn overleden (Hendrik begin 1930) worden de kinderen opgevangen in een tehuis in Den Haag, maar komen dan in de vakanties nog regelmatig logeren bij hun grootouders op Villa Roderlo aan de Groenloseweg.

Totdat dokter Hofstede en zijn vrouw in 1934 naar Eefde vertrekken. Dat is blijkbaar niet zonder slag of stoot gegaan, want zijn opvolger De Lind van Wijngaarden wacht dan al sinds 1929 om het monumentale doktershuis aan de Groenloseweg te kunnen betrekken, dat eigendom was van zijn schoonvader Van Binsbergen (die ook arts was, in Nistelroode). Nog even kort wat meer over de artsen op Villa Coppé: dokter Kruisinga vertrekt in 1938 uit Ruurlo en wordt dan opgevolgd door dokter Sindram. Die is maar kort in Ruurlo geweest en heeft later carrière gemaakt als hoogleraar verloskunde in Amsterdam. Daarna doet dokter Naeff zijn intrede, die later zal worden opgevolgd door dokter Bakker. Villa Copee is dan inmiddels in 1952 Boerenleenbank geworden.

Met dank aan de heer Kruisinga.

Jongens uit Ruurlo in het leger van Napoleon

Na de Bataafse Republiek (1795-1806) werd Nederland een Koninkrijk met als koning Lodewijk Napoleon (1806-1810). Na het aftreden van Lodewijk Napoleon werd Nederland op 16 juli 1810 als een provincie ingelijfd bij Frankrijk. Dat had onder meer tot gevolg dat Napoleon in 1811 de dienstplicht ook in Nederland invoerde, net als eerder in Frankrijk. Het hield in dat bepaalde jaarlichtingen van dienstplichtigen werden opgeroepen voor een krijgsdienst van twee jaar, aangeduid met het Franse woord 'conscriptie'.

Jan Glijnis

Het gemeentearchief uit die tijd geeft een interessante kijk op de gang van zaken bij de inschrijving. In 1811 moeten alle mannelijke inwoners die geboren zijn in het kalenderjaar 1791 -de 20-jarigen dus- worden ingeschreven. De heer Aberson, richter van het richtersambt Ruurlo, heeft daartoe op 9 februari 1811 een schrijven ontvangen van de baljuw van het Landdrostambt in het kwartier Zutphen, waarin wordt medegedeeld dat de inschrijving van de 20-jarige in Ruurlo wonende jongelingen gereed moet zijn vóór 16 februari 1811. De inschrijving vindt dan ook plaats op 13 en 14 februari 1811, ten huize van Gerrit Essenbroek, in de gerechtskamer.

Medewerking kerken

Aangezien de burgerlijke stand nog niet bestond werden de kerken verplicht de gegevens uit de doopboeken te leveren. Dominee Wolderingh van de Hervormde Kerk leverde op 11 februari 1811 een lijst van 33 personen, waarvan er echter al elf overleden waren. Daarnaast waren er vier verhuisd naar Lochem en Hengelo, terwijl één dopeling afkomstig was uit Borculo. De katholieke inwoners maakten deel uit van de R.K. parochie van Vorden-Kranenburg, die ook de namen van de dopelingen moest opgeven. Dat waren er vijf, waarvan één afkomstig uit Borculo. Bij brief van 15 febr 1811 meldde de R.K. parochie Ruurlose Zieuwent (het huidige Mariënveld dus) dat er in 1791 geen mannelijk geboren waren gedoopt. De uiteindelijke alfabetische lijst bevatte de namen van 24 personen. Deze lijst vermeldde behalve de beroepen van de betrokkenen ook die van hun vaders en moeders. Van de ouders waren er 10 dagloner, 10 bouwman/boer, 2

wever, 1 wever/dagloner en 1 diender. Van de ingeschrevenen zelf waren er 17 dagloner, 2 boer/karreman, 2 knecht, 2 schaapherder en 1 klompenmaker. Aardig is nog te vermelden dat Reint Flinker schaapherder/knecht was bij Tone Abbink en Maria Mennink op de Vente, waar de archeologische werkgroep onlangs onderzoek heeft gedaan. Opvallend is dat het beroep van de vader en de moeder in het meervoud werd geschreven, wat er op zou kunnen duiden dat man en vrouw samen dat beroep uitoefenden.

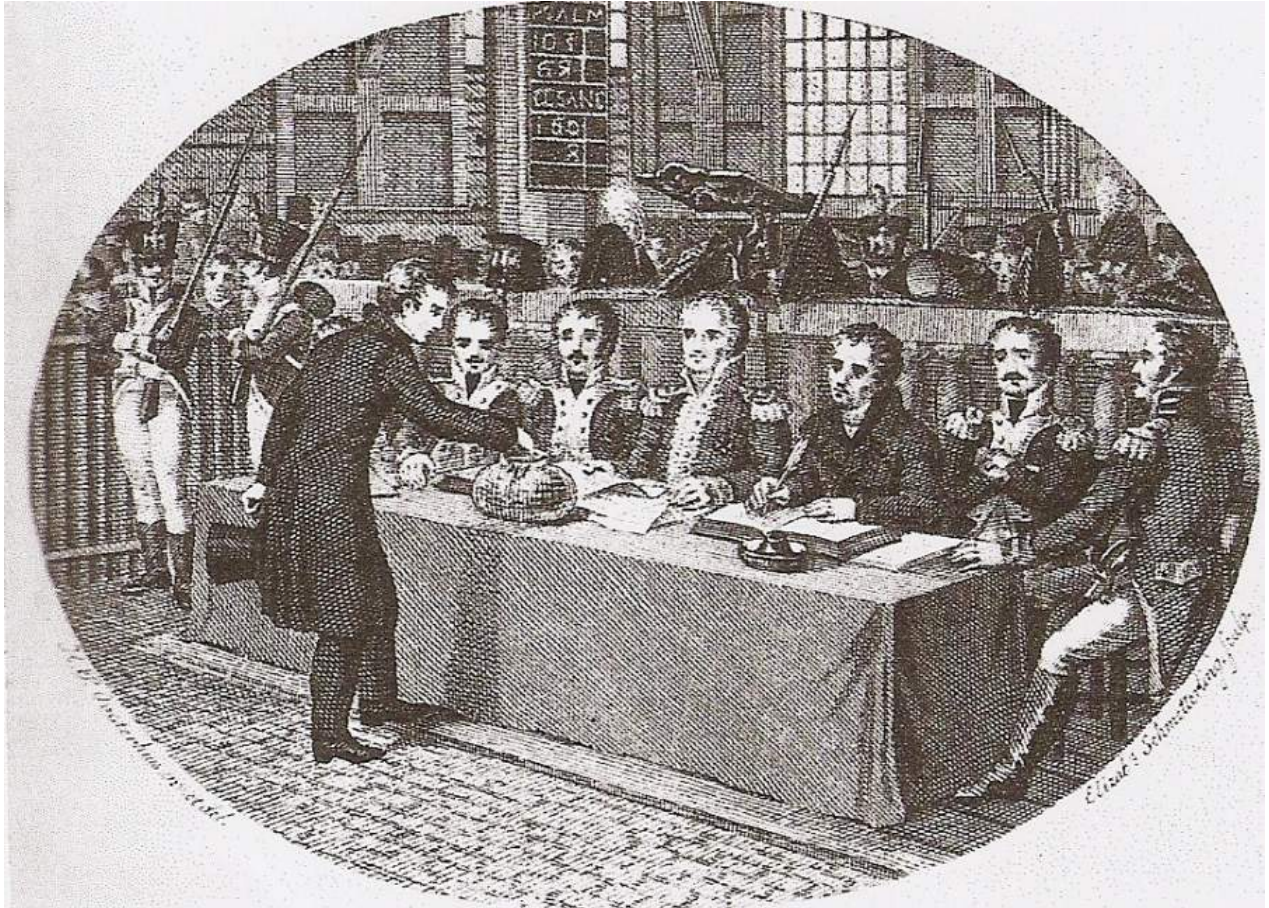
De loting

De ingeschrevenen van Ruurlo (24) moesten op 16 oktober 1812 te Vorden, samen met de ingeschrevenen van Hengelo (26) en Vorden (24), loten wie vrij was en wie in dienst moest. Het loten geschiedde op basis van het aantal mannen dat men nodig had voor een bataljon en compagnie. Hoe ging dat in zijn werk? De namen van de ingeschrevenen kwamen op een alfabetische lijst en kregen dienovereenkomstig een nummer, 1 t/m 24 dus voor de jongelui uit Ruurlo. Vervolgens werden briefjes met de nummers dicht gevouwen in een pot of bus gedaan en geschud. Ieder persoon van de lijst moest een lootje trekken. Het getrokken nummer werd voor zijn naam op de alfabetische lijst geplaatst. Stel dat men vijftien mannen nodig had (een contingent), dan waren alle personen die een lot hadden getrokken met het nummer 1 t/m 15 de pineut. Tegen betaling van een vergoeding kon men echter een zogenoemde remplaçant (= plaatsvervanger) inhuren. Dat ging dus alleen op wanneer men over voldoende financiële middelen beschikte en het remplaçantenstelsel leidde er dan ook toe dat de militie wordt gerekruteerd uit de

onderste lagen van de bevolking, de meer gegoeden konden zo de dienst ontlopen. Het remplaçantensysteem bleef tot 1898 gehandhaafd; toen werd de persoonlijke dienstplicht ingevoerd, die in 1996 weer werd afgeschaft.

Na de loting volgde het verschijnen voor de Raad van Recruiting, die een keuring

uitvoerde. Afgekeurd werd bijvoorbeeld iemand met 'kwaadzeer', 'ongezondheid' of 'zeer op het hoofd'. Een reden tot afkeuring kon ook zijn de ouderdom van de vader (71 jaar). Overigens bestond er lange lijst met allerlei ziekten en kwalen. Tenslotte moest het contingent plus een aantal reserves zich voor werkelijke dienst melden in Arnhem.

Een oude prent die weergeeft hoe de loting voor het leger van Napoleon in zijn werk ging

Nog meer lichten

Napoleon had veel mannen nodig, want in snel tempo werden de volgende lichten opgeroepen. Na de 20-jarigen volgde ook in 1811 de inschrijving van de 23-jarigen, waarna de lichten van 1812 en 1813 volgden. Alle mannen van 20 tot 25 jaar werden dienstplichtig.

Van hen moest de lengte worden gemeten, want degenen die te klein waren zouden de 'vermoeienissen van het leger niet kunnen verdragen'. Nu was dat meten een probleem, want er moest gemeten worden in de franse maat en dat was de meter. Medegedeeld werd dat de meter gelijk is aan 3 voet, 2 duim en 2,7 lijn. Verder werd medegedeeld dat iedere

meter 10 decimeter en een decimeter 10 centimeter bevatte. Geadviseerd werd een lat van 2 meter te laten maken, met daarop de schaalverdeling. De lotelingen moesten langer zijn dan 1,54 m (= 4 voeten en 9 duim).

Nederlands aandeel in leger Napoleon

Met de inlijving bij Frankrijk werd de zelfstandigheid van ons leger opgeheven en ging automatisch deel uitmaken van het franse leger. De rekruten konden hierbij worden ingedeeld. Een andere mogelijkheid was dat zij werden ingedeeld bij de Nationale Garde die in 1812 was opgericht en tot taak had de verdediging van de kustgebieden en grenzen,

alsmede de handhaving van de openbare orde in het binnenland. Zij werd ook gebruikt om daaruit manschappen te rekruteren ten behoeve van de vorming van nieuwe regimenten na de zware verliezen in Rusland.

Nederlandse militairen werden destijds ingedeeld bij het 123^e, 124^e, 125^e en 126^e regiment der Nederlandse infanterie dat deelnam aan de veldtocht naar Rusland. Die begon op 24 juni 1812 en omvatte 600.000 man, aan Nederlandse zijde namen 15.000 man deel aan deze mislukte veldtocht. Bekend zijn de enorme verliezen op de terugtocht uit Rusland door invallende winter en ook bij het oversteken van de rivier de Berezina, toen een brug over deze rivier instortte en paniek ontstond bij een andere brug. Slechts enkele honderden Nederlandse militairen keerden behouden terug.

De marine

De marine speelde geen enkele rol in de Franse tijd. Napoleon had er weinig belangstelling voor. Er gebeurde dan ook niets; geen uitbreiding, geen vernieuwing of iets van dien aard. Het is dan ook niet waarschijnlijk dat er lotelingen werden ingedeeld bij de marine.

De namen van de Ruurlose jongens die zich moesten melden voor de eerste loting op 13 en 14 februari 1811. Onbekend is wie uiteindelijk daadwerkelijk uitgeloot is om dienstplicht in het Franse leger te vervullen.

- 1 Hendrik Ten Arve
- 2 Garrit Bensink
- 3 Garrit Breuker
- 4 Frerik Bluemink
- 5 Evert Bannink
- 6 Berent Damvelt
- 7 Dirk Kleijndengerik
- 8 Jan Willem Eijkenkamp
- 9 Frerik Jan Garrit Enneman
- 10 Reint Flinker
- 11 Garrit Jan Ter Haar
- 12 Hendrikus Johannes Kistemaker
- 13 Willem Liestro
- 14 Arent Liestro
- 15 Harmen Morsman
- 16 Arentjan Nijlant
- 17 Willem Pasman
- 18 Hannes (of Manes?) Pasman
- 19 Jan Hendrik Pasman
- 20 Hendrik Jan Sleumer
- 21 Teunis Spijker
- 22 Willem Vruink
- 23 Manes Vruink
- 24 Hendrik Jan Wolink

Op de vlucht voor Napoleon

Ook tijdens het veldnamenonderzoek werd nog een verhaal opgetekend waarin een verre echo weerklonk uit de tijd van de Franse bezetting. Zo zou een jongeman die op een boerderijtje 'de Vos' woonde de benen hebben genomen toen hij werd opgeroepen voor de grote veldtocht van Napoleon naar Rusland. Het boerderijtje stond op het Ottersveld aan de Kaapdijk en was eigendom van de RK Diaconie. In 1871 is het afgebroken en iets verderop onder de naam Weus herbouwd. De jongeman in kwestie zou door een buurman met paard en wagen naar Lochem zijn gesmokkeld, verborgen onder een lading zakken. Vandaar zou hij verder getrokken zijn naar Rotterdam en vanaf daar per boot naar Amerika zijn uitgeweken. Of het verhaal op waarheid berust en om wie het dan gaat hebben we niet zo snel kunnen achterhalen. Het boerderijtje werd door de RK Diaconie gebruikt om minder bedeelde mensen onderdak te bieden die moeilijk in hun onderhoud konden voorzien. De bewoningsgeschiedenis is dan ook nogal moeizaam te ontrafelen, maar als we meer te weten komen melden we dat.

Naschrift

De richter was een ambtenaar die in hoofdzaak belast was met justitiële zaken. Hij was hulpofficier van de landdrost en is als zodanig belast met de uitvoering van diens bevelen tot handhaving van de orde en veiligheid, het onderhouden van de grote heerwegen en

andere zaken van algemeen belang, alsmede zorg te dragen voor publicatie van de besluiten van de hogere overheid. De richter had als zodanig niet met het markenbestuur te maken, hoewel hij indien hij geërfde van de marke was, uiteraard wel aan het bestuur van die

marke kon deelnemen. Het ambt was in de 18^e eeuw erfelijk in de familie Aberson.

Ontleend aan een artikel van W. Zondervan uit 1957.

Geraadpleegde bronnen:
Streekarchivariaat Regio Achterhoek /oud
archief Ruurlo
www.landmacht.nl/leergroen

Remplaçant voor grootvader

Mijn grootvader had voor de jaren 1893 en 1894, hij was toen 20 en 21 jaar, zo'n remplaçant als genoemd in bovenstaand artikel, die toen nummervwisselaar werd genoemd. Voor beide jaren was dat dezelfde persoon namelijk J. Koelman. Dat kostte hem f 250 per jaar. Ter vergelijking: een nieuw pak kostte toen f 30,-. Hij moest dus voor zijn 'nummer' opkomen zoals men dat noemde, dit in tegenstelling tot hen die vrijwillig dienst namen. De vier oudere broers die vrij waren betaalden ieder voor beide jaren f 100 aan mijn grootvader.

Nogmaals de foto bij meelhandelaar Teger.

De vorige keer leek het mysterie van de mannen op de foto, staande bij de ingang van meelhandel Teger aan de Spoorstraat, opgelost maar dat bleek bij nader inzien toch niet het geval. De man links op de foto is namelijk niet Hakken van de Wildenborchseweg (bekend als Rooien Hakken), maar Gerrit Menger van boerderij Zuidendorp aan de Vordenseweg nr. 3. Hemelsbreed maar een steenworp verder, maar wel net op Larens grondgebied. Zijn dochter Jenny Stegeman-Menger herkende hem uiteindelijk met stelligheid. De man tweede van links blijft nog een raadsel. Trijn Schepers (weduwe van knecht GerritJan Schepers in het midden) dacht aan Bouwmeester van de Vosheuvelweg, maar die kwam pas in 1961 naar Ruurlo. De andere personen waren al bekend: Willem Frank (vierde van links) en Gerrit Ribbers van het Klooster (uiterst rechts). Het jongetje op de foto is waarschijnlijk een van de vijf kinderen van Frank.

Nieuw zoekplaatje

Deze keer een nieuw 'zoekplaatje'. Wie herkent het huis en de bijbehorende familie op bovenstaande foto's? Veel informatie kunnen we niet bieden om u op weg te helpen. Het gaat volgens de inzender waarschijnlijk om een huis in Ruurlo, maar zelfs dat is niet helemaal zeker. Ook Lochem zou nog een mogelijkheid kunnen zijn. Over de mensen is eveneens niets bekend, maar het lijkt in ieder geval te gaan om een familie van enige stand. De foto is naar alle waarschijnlijkheid genomen rond 1910 of daaromtrent. Als u kunt helpen om het raadsel op te lossen zouden we daar zeer erkentelijk voor zijn.

Historische Vereniging Old Reurle :

opgericht 15 februari 1984

Voorzitter :	D. Chr. Weenk, Bekkenwal 2a, 7261 RG Ruurlo Telefoon: 0573-453774 email: decewe@hetnet.nl
Secretaris :	L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo Telefoon: 0573-452376 email: leobesselink@kpnplanet.nl
Penningmeester:	J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo Telefoon: 0573-453904 email: jh.holtslag@hetnet.nl
Bankrekening:	Rabo Achterhoek-Noord, Ruurlo, Rekeningnummer 3567.22.996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo Telefoon: 0573-452204 email: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden :	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10 , 7261 AD Ruurlo Telefoon: 0573-452409 email: arendjanschepers@hetnet.nl Mw. I.H. Brinkhuis-Baltus, B.v.T.v. Serooskerkenweg 7, 7261 CT Ruurlo Telefoon: 0573-453376 email: inekebrinkhuis@hetnet.nl J.W. Scholten, Haarskamp 64, 7261 ZD Ruurlo Telefoon : 0573-254931 email: janwillem.scholten@hetnet.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. I.H. Brinkhuis-Baltus.
Cultuur-historie Berkelland :	J.W. Scholten
Archeologische Werkgroep Coördinator:	J.W. Bredewout, 't Rikkelder 38, 7261 BE Ruurlo Telefoon: 0573-450224 email: j.w.bredewout@freeler.nl
Landbouwwerktuigen:	G.J. Kleijn Winkel, Industrieweg 2 7021 BM Zelhem Telefoon: 0314-620017
Redactie "Onder d'n Kroezeboom":	G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo Telefoon: 0573-453435 email: gj.glijnis@12move.nl H. Post , 't Heering 13, 7261 VK Ruurlo Telefoon: 0573-451264 email: h.post25@simpc.nl J. Oonk , Juttepad 6, 7021 NP Zelhem Telefoon: 0314-625316 email: info@janoonk.nl
Verspreiding Kroezeboom:	mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite :	www.oldreurle.nl
Contributie per seizoen :	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen Registratie bij Kamer van Koophandel te Arnhem, inschrijfnummer 40103401 Het kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom is ingeschreven onder nummer ISSN 0929-919X

